

ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

FOREIGN EXCHANGE MARKET UKRAINE: RISKS FUNCTIONING AND DEVELOPMENT PROSPECTS

УДК 336,74(045)

Пархонюк Ю.М.

студент
Вінницький торговельно-економічного
інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

Далевська Т.А

к. е. н. кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічного
інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

Розглянуто стан валютного ринку України. Визначено суть та основи його функціонування. Проаналізована валютна політика та державне валютне регулювання, що впливає на формування валютного ринку. Визначені основні суб'єкти та об'єкти валютного ринку. Розкрито основні проблеми та тенденції сучасного ринку праці.

Ключові слова: валютний ринок, Національний банк України, валютний курс, фінансова безпека, світова фінансова криза, валютне регулювання, золотовалютні резерви, валютні операції, міжбанківський валютний ринок.

Rассмотрены состояние валютного рынка Украины. Определена суть и основы его функционирования. Проанализирована валютная политика и государственное валютное регулирование, влияющим на формирование валютного рынка. Определены основные субъекты и объекты

валютного рынка. Раскрыты основные проблемы и тенденции современного рынка труда.

Ключевые слова: валютный рынок, Национальный банк Украины, валютный курс, финансовая безопасность, мировой финансовый кризис, валютное регулирование, золотовалютные резервы, валютные операции, межбанковский валютный рынок.

The state of the currency market of Ukraine. Defined the nature and basis of its functioning. Analyzed monetary policy and currency regulation state that affects the formation of the exchange market. The basic subjects and objects of the currency market. The basic problems and tendencies of the modern labor market.

Key words: foreign exchange market, the National Bank of Ukraine exchange rate, financial security, the global financial crisis, currency regulation, foreign reserves, foreign exchange, interbank foreign exchange market.

Постановка проблеми. Курсові коливання на валютному ринку відіграють значну роль в економіці держави, оскільки в них зосереджені проблеми національної та світової економіки. Процес глобалізації відображається на курсі України до євроінтеграції, а валютні коливання спричиняють дискомфорт у проведенні міжнародних розрахунків. Валютна політика держави прямо впливає на економічний розвиток у країні, від окремих секторів, підприємств і галузей до позиції на світовому ринку. Відсутність оптимального валютного курсу в Україні підкреслюється негативним сальдо торговельного балансу, високими темпами інфляції та скорочення золотовалютних резервів.

Необхідність вибору оптимальної системи регулювання валютного ринку в сучасних умовах є актуальною і важливою, особливо під час світових фінансових криз, політичних конфліктів, революцій, що відбуваються зараз в Україні. На даному етапі розвитку грошово-кредитного ринку України доцільно провести адекватну валютну політику інструментами національного банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання системи валютного регулювання в Україні, особливостей адаптації досвіду, проведення відповідних реформ, потребують узагальнення та розвитку теоретичних та практичних підходів. Відомими авторами даних досліджень є: Брайан Р.С., Браун С., Булатов А.С., Долан Е. Дж., Елайбер Р.З., Ікенгрін Б., Кемпбелл К.Д. Кемпбелл р. Дж., Красавіна Л.М., Ліндерт І.Х., Ломакін В.К., Мейєр Г.М., Менкью Н.Г., Пейро М., Платонова І.Н., Фрідмен М. Щодо вітчизняних економістів, у роботах яких висвітлюються питання валютного регулювання, є: Галь В.М., Гальчинський А.І., Гребеній Н.І., Дробязко А.І., Михайли-

ченко С.Ю., Науменкова С.В., Петрик О.І., Плотніков О.В., Юрчишин В.В., Ющенко В.А.

Мета статті. Метою статті є висвітлення результатів дослідження в частині аналізу підходів та проблем оцінки ефективності валютного регулювання та валютної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Успішний розвиток валютних відносин можливий за умови існування особливого ринку, на якому можна вільно здійснювати операції по купівлі-продажу валюти. Без такої можливості економічні контрагенти просто не змогли б реалізувати свої валютні відносини – не мали б іноземної валюти для здійснення своїх зовнішніх зобов'язань, не могли б перетворити одержану інвалютну виручку в національні гроші для виконання своїх внутрішніх зобов'язань. Такий ринок заведено називати валютним.

Валютний ринок займає провідне місце серед усіх інших видів фінансових ринків та є складовою економічних процесів, що відбуваються в державі. За своєю природою валютний ринок – це система економічних відносин, пов'язана з операціями купівлі-продажу іноземних валют з метою їх використання в міжнародних розрахунках. Сучасний валютний ринок – один із видів грошового ринку, який забезпечує купівлю-продаж іноземної та національної валюти. Існування такого ринку є важливою складовою економіки України [8].

Валютний ринок в Україні – це переважно міжбанківський ринок, адже саме в ході міжбанківських операцій здійснюється основний обсяг угод з купівлі-продажу іноземних валют. Шляхом проведення міжбанківських операцій на валютному ринку забезпечується обслуговування міжнародного обороту товарів, послуг і капіталів (міжнародних платежів).

Учасниками валютного ринку є різні групи економічних суб'єктів, кожна з яких прагне здобути максимальний прибуток. Характерним для сучасного валютного ринку є наявність широкого кола регулюючих інституцій, до яких належать: відповідні державні органи; система міжнародних фінансових організацій, угруповань і угод, діючих на міждержавній основі, а також система страхування від валютного ризику. Хоча в сучасних умовах роль держави у валютному регулюванні зростає, державне регулювання не повинно підміняти ринкові саморегулятори, а має лише доповнювати та коригувати відповідним чином їх дію, тому валютний ринок України відрізняється високим рівнем урегульованості всіх найважливіших сегментів.

Суб'єктами валютного ринку є:

- продавці валюти;
- покупці валюти;
- посередники [7].

До складу валютного ринку України, входять такі суб'єкти:

- Національний банк України;
- комерційні банки, які одержали ліцензію Національного банку на право здійснення операцій із валютними цінностями (уповноважені банки);
- інші кредитнофінансові установи – резиденти (страхові, інвестиційні, дилерські компанії), які одержали ліцензію Національного банку;
- юридичні особи, які уклали з уповноваженими банками угоди на відкриття пунктів обміну іноземної валюти;
- кредитно-фінансові установи – нерезиденти, в тому числі іноземні банки, які одержали індивідуальний дозвіл Національного банку України на право здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України;
- валютні біржі або валютні підрозділи товарних чи фондових бірж, які одержали ліцензію Національного банку на право організації торгівлі іноземною валютою [6].

Організацію валютного ринку України, згідно з чинним законодавством покладено на Національний банк України. Офіційний курс національної грошової одиниці до іноземних валют, організацію торгів на валютному ринку та використання валютних інтервенцій з метою стабілізації валютного курсу входить до повноважень національного банку і є однією з першочергових цілей.

Валютний ринок України завжди був нестабільним. Причиною цього є великий вплив змін як всередині держави, так і за її межами. Курс гривні з моменту її введення в обіг 2 вересня 1996 року багато разів змінювався, переважно знижувався відносно іноземних валют. Так у 1996 році курс гривні відносно долара не перевищував 1.8 гривні за 1 долар. Згодом відбулися три різкі стрибки девальвації національної валюти: у 1999 курс до долара встановився на рівні 5,3–5,4 грн, а під час світової економічної кризи 2008 року на рівні близько 8,1 грн. Новий стрімкий обвал стався у 2014. Протягом цього року валютний ринок України розвивався в умовах вкрай несприятливого зовнішнього

середовища та загострення соціально-політичного напруження в суспільстві. Протягом року національна валюта втратила значну частину своєї вартості. Причин для такої тенденції декілька, зокрема: негативні ділові очікування, скорочення обсягу експорту, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій та значні витрати на обслуговування державного боргу, підтримка НБУ платежів НАК «Нафтогаз Україна» за імпортований природний газ. Основними наслідками девальвації національної валюти є подорожчання імпортової продукції, розрахунки за яку здійснюються в іноземній валюті, а згодом – продукції галузей української економіки в першу чергу – внаслідок подорожчання пального і збільшення транспортних витрат. Додатково очікується згорання довгострокового кредитування та скорочення обсягів інвестиційної діяльності. Зниження економічної активності спричиняє загальну нестабільність економічної кон'юнктури. Протягом 2014 року обсяг інтервенцій з продажу НБУ іноземної валюти міжбанківському валютному ринку (10146,1 млн грн у гривневому еквіваленті) значно перевищив обсяг купівлі іноземної валюти регулятором (980,9 млн грн у гривневому еквіваленті).

Курс національної валюти протягом 2014 року змінився від позначки 7.94 гривень за один долар до позначки 15.76 гривень за 1 долар, що свідчить про девальвацію гривні і її знецінення майже у 2 рази або у 200%.

За 2015 рік офіційний курс національної валюти зменшився з 1576,86 грн/100 дол. США станом на 01.01.2015 р. до 2400,07 грн/100 дол. США станом на 01.01.2016 р. Протягом вказаного проміжку часу пікове значення офіційного курсу було зареєстроване 26 лютого 2015 року – 3001,01 грн за 100 дол. США. Сукупний обсяг інтервенцій НБУ на міжбанківському валютному ринку за підсумком 2015 року (4250,7 млн дол. США) є значно меншим, ніж аналогічний показник за 2014 рік (11127,0 млн дол. США). Метою такої інтервенції є забезпечення відносно стабільного співвідношення курсів валют. В умовах режиму плаваючого курсоутворення обсяги інтервенцій Національного банку з продажу іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку були незначними. Якщо у 1 кварталі 2015 року НБУ ще здійснював такі банківські операції, то вже у 2 кварталі припинив, зважаючи на певне встановлення рівноваги та стабільності.

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України за підсумком 2015 року склав лише 2960,5 млн дол. США (у 2014 році – 13918,0 млн дол. США). Тенденцією 2015 року було значне переважання обсягів продажу валюти з боку населення над обсягами купівлі. НБУ зі свого боку стимулює це явище шляхом пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку. У той же час така тенденція значною мірою обумовлена вичерпанням фінансових ресурсів населення та вилученням валютних заощаджень для фінансування поточних витрат.

У той же час нове прискорення девальвації на початку 2016 року змусило Регулятора витратити кошти з резервів для задоволення попиту на валютному ринку і утримання курсу. Лише за січень-лютий 2016 року сальдо інтервенцій на міжбанківському валютному ринку склало (-) 233,1 млн дол. США. У 2016 році завдяки певній стабілізації НБУ валютного ринку спостерігається незначна зміна курсу, так станом на 01.01.2016 року за 1 долар пропонувалося 24.007 гривні, а станом на 01.12.2016 року вже 1 долар дорівнював 25.5 гривням, але вже першого січня 2017 року курс національної валюти впав і дорівнював 27.1 гривень за 1 долар.

Звичайно девальвація гривні спостерігалася в Україні майже завжди, але значного піку і прискорення вона зазнала внаслідок погіршення політичної і соціальної ситуації у країні з 2014 року, які у свою чергу призвели і до погіршення функціонування всіх сфер економіки. Для кращого розуміння цього негативно стрибка розглянемо зміну курсу національної валюти відносно долара, євро і рубля за період з 2013 по 2017 рік за допомогою таблиці.

Таблиця 1

Номінальний валютний курс гривні до іноземних валют

Назва валюти	2013	2014	2015	2016	2017
100 доларів	799	1188,7	2345	2621	2719
100 євро	1061,22	1571,6	2523	2984	2842
1000 рублів	251	311	410	380	450
100 фунтів стерлінгів	1223	1985	3515	3632	3377
100 злотих	247	385	628	684	383

Розглянувши динаміку валютного курсу гривні до євро, доларів США, російських рублів за допомогою таблиці, ми бачимо, що з 2014 року у зв'язку з невтішними подіями в Україні гривня продовжує девальвувати. Плюсами таких стрибків валюти є привабливість для іноземних інвесторів, які при незначних інвестиціях можуть організувати свою діяльність в Україні. Також

REFERENCES:

1. Analitichnyi ohliad valiutnoho rynku Ukrainy za pidsumkamy I pivrichchia 2015 roku [Elektronnyi resurs] / NRA «Riurik». – Rezhym dostupu: <http://rurik.com.ua>
2. Bereslavska O. Interventsii na valiutnykh rynkakh yak instrument kursovoi ta hroshovo-kredytnoi polityky // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy. – 2014. – # 10. – S. 36–37.
3. Bodrova N. E. Valiutnyi rynek Ukrainy: stan, problemy u perspektyvy / N. E. Bodrova // Visnyk SumDU. Seriya «102 Ekonomika». – 2012. – # 1. – S. 102–114.
4. Zhuravka F.O. Metodolohichni pidkhody do vyvchenia poniattia "valiutnyi rynek" / F.O. Zhuravka // Visnyk naukovtsia – 2009 r.: zbirnyk materialiv

дохід отримують спекулянти та версти населення, які вчасно купили, а потім продали валюту, щонайменше вони зберегли свої заощадження.

Висновки з проведеного дослідження. Валютний ринок займає провідне місце серед усіх інших видів фінансових ринків та є складовою економічних процесів, що відбуваються в державі. Ситуація, що існує на сучасному валютному ринку невтішна, однак, поступово економіка стає на етап піднесення, проводяться реформи у різних секторах, тому залишається сподіватись на позитивні зміни, що принесуть ці реформи, у тому числі і для валютного ринку. Необхідність реальних дій та змін, запровадження дієвого законодавства, якісне виконання НБУ та іншими суб'єктами своїх основних функцій призведе до покращення тенденцій, що притаманні валютному ринку та поверне довіру українців до стабільності національної валюти [4].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітичний огляд валютного ринку України за підсумками I півріччя 2015 року [Електронний ресурс] / NRA «Рюрик». – Режим доступу: <http://rurik.com.ua>
2. Береславська О. Інтервенції на валютних ринках як інструмент курсової та грошово-кредитної політики // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 10. – С. 36–37.
3. Бодрова Н.Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н.Е. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка». – 2012. – № 1. – С. 102–114.
4. Журавка Ф.О. Методологічні підходи до вивчення поняття «валютний ринок» / Ф.О. Журавка // Вісник науковця – 2009 р.: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 квітня 2009 р.) – Миколаїв: НУК. – 2009. – С. 40–42.
5. Офіційний сайт Національного банку України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Береславська О. Інтервенції на валютних ринках як інструмент курсової та грошово-кредитної політики // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 10. – С. 36–37.
7. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік: [http://www.bank.gov.ua].
8. Рибаченко К.В. Моделювання стану валютного ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

Vseukrainskoi naukovo0praktychnoi konferentsii (2 kvitnia 209 r.) – Mykolaiv: NUK, 2009. – S. 40–42.

5. Ofitsiyni sait Natsionalnoho banku Ukrainy – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bank.gov.ua>
6. Bereslavska O. Interventsii na valiutnykh rynkakh yak instrument kursovoi ta hroshovo-kredytnoi polityky // Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy. – 2014. – # 10. – S. 36–37.
7. Osnovni zasady hroshovo-kredytnoi polityky na 2015 rik: [http://www.bank.gov.ua].
8. Rybachenko K. V. Modeliuvannia stanu valiutnoho rynku Ukrainy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua>